

РЕГІОНАЛЬНІ МЕДІА: ДЕФІНІЦІЯ ПОНЯТТЯ ТА ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ В УМОВАХ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ 2022 РОКУ

Матвієнків С. М.

Вступ

Важливим соціальним інститутом та елементом культури громадянського суспільства, що формують колективне мислення на місцях є регіональні медіа. Першочерговими завданнями для них є збереження історичної свідомості та етнічних особливостей населення регіону, вироблення образу Малої Вітчизни, який продовжуватиме загальнонаціональні ідеї. Інтенсивний розвиток інформаційних та комп'ютерних технологій, зростання ролі медіакультури у суспільному житті докорінно впливає на свідомість людей. Поряд із функціонуванням традиційних засобів передачі інформації – газетами, радіо, телебаченням, нові форми комунікації та поширення інформації, зокрема інтернет-технології формують суспільну свідомість, культуру, цінності.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Для забезпечення позитивного розвитку демократичних перетворень у сучасній Україні необхідно трансформувати та модернізувати засоби масової інформації. У цьому процесі головними завданнями для загальнонаціональних медіа стали роздержавлення друкованих видань та висвітлення важливих державних і управлінських питань, а регіональні медіа змушені вирішувати ще й проблеми браку технічних ресурсів. Після 24 лютого 2022 року з'явилися нові виклики, для подолання яких усі ЗМІ України об'єдналися в єдиний інформаційний фронт. Важливим, зокрема, є дослідження суті, функцій та завдань регіональних ЗМІ під час російсько-української війни.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми і на які спирається автор. Різні аспекти українських регіональних медіа досліджували А. Москаленко, М. Карась, О. Чекмишева, О. Мелещенко, Л. Здіра, І. Белінська, А. Левченко, А. Горчикова, І. Луцюк, І. Паславський, І. Чорна та ін. Зокрема, ролі регіональних ЗМІ в процесі державотворення присвячено публікації Ю. Ярмиша, Б. Загайського, А. Канченко, О. Чернявської, Л. Змій, С. Панченко та ін. Розвиток місцевих ЗМІ та їхню роль у виборчому процесі вивчали М. Чабаненко, Ю. Нестеряк та ін. Шляхи подальшого розвитку, проблеми та реформування регіональних медіа розглядали К. Коверга,

М. Орлов. Роль регіональних ЗМІ в сучасній політичній системі України висвітлював А. Русиняк, а С. Матвієнків, зокрема, розглядала місцеві медіа як інструмент формування локальної ідентичності.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Регіональні мас-медіа мають величезні можливості, оскільки їхній контент є абсолютно унікальним. Це дає змогу активно розвиватися та комбінувати різні технології журналістського впливу на аудиторію без втрати глядачів. Саме тому подальший розгляд трансформаційних перетворень регіонального медіапростору є перспективним та цікавим.

Формулювання цілей (постановка завдання). Щоб виявити особливості та специфіку діяльності регіональних ЗМІ в під час російсько-української війни 2022 року у сучасній Україні, то потрібно дослідити: основні підходи щодо визначення поняття; негативні і позитивні ознаки; значення та роль в політичній системі.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Регіональні медіа в сучасній Україні висвітлюють життя місцевої громади, соціальні проблеми регіону, проблеми місцевого самоврядування, досягнення та успіхи процесу децентралізації. Вони також змінюють традиційні моделі свого функціонування: актуалізують мультимедійні проєкти, створюють власні сторінки у соціальних мережах, конвергентні платформи для дискусій і діалогу громади з органами державної влади. Проте негативними моментами діяльності місцевих ЗМІ залишаються: копіювання новинного контенту загальнонаціонального масштабу, дублювання інформації національних медіа, низька якість контенту, інертність співробітників, домінування «джинси» та замовних статей, ігнорування суспільно-політичної ситуації в країні, що породжує недовіру до них населення. Більшість регіональних ЗМІ лояльні до місцевої влади, подають неоперативну інформацію, надають перевагу політичним прихильникам. Від засновників і власників ЗМІ залежать редакційна політика, певні політичні уподобання та особливості висвітлення різних аспектів життя країн, зокрема, державотворення. У зв'язку з цим необхідно посилювати вимоги

до якості контенту, реалізовувати програми на підвищення консолідації суспільства та його цінностей, вдосконалювати інформаційне законодавство¹.

Щодо визначення поняття «засоби масової інформації», то більшість дослідників схилиються до того, що засоби масової інформації – це саме ті засоби, що спряють передачі та поширенню інформації та формуванню світогляду мас. Як стверджує М. Удут, «ЗМІ – це частина масових інформаційних процесів, елемент у системі засобів масової комунікації, що включає всі види масового спілкування як технічні, так і усні. Засоби масової інформації – це періодична преса, радіо, телебачення, звукозапис, відеозапис, комп'ютерні нагромадження, обробка, передача й прийом інформації, система Інтернет та ін.»². Термін «медіа» (від лат. – посередник, засіб) з'явився у ХХ ст. та означає «спосіб комунікації», тобто спосіб чи сам факт передавання інформації. В теоріях культурології цей термін вживають для позначення особливого типу культури інформаційного суспільства, яка є посередником між державою і суспільством, владою і соціумом. Маршал Маклюен одним із перших застосував термін «медіа» для позначення різних засобів комунікації. Він вважав, що медіа – це не тільки ЗМІ, а й мовлення, писемність, книга, реклама, електричне світло, числа, дороги, житло, місто, одяг, гроші, друк, комікс, годинники, колесо, транспортні засоби і багато іншого. Ці «посередники» чи «технології», поява яких вносить суттєві зміни в комунікацію людини з оточуючим як природним, так і соціальним світом та реорганізує його спосіб життя та світосприйняття³. Американський словник «The American Heritage» дає наступне визначення терміну: «медіа – це засоби комунікації, як радіо та телебачення, газети, журнали та Інтернет, які здійснюють значний вплив на людей»⁴.

Мас-медіа («mass» з англ. – «масовий» чи «більшість») – це ті ж засоби комунікації, однак їх об'єднує факт звернення до масової аудиторії та доступність широкому колу людей. Р. Віммер та Дж. Домінік у книзі «Дослідження мас-медіа» зазначають, що «мас-медіа – це будь-який спосіб комунікації, включаючи радіо, телебачення, газети, журнали, рекламні щити, картини, звукозаписи, книги та інтернет, що одночасно сприймається великою кількістю

людей»⁵. Мас-медіа також можна визначити і як спеціальні соціальні інститути, що збирають, обробляють і розповсюджують соціальну інформацію.

Найзагальніший підхід до розуміння поняття «регіон» – це сприйняття останнього як територіального явища, і тому територіальна ознака має бути відображена у ньому як базова. Політолог Ю. Остапеч зазначає, що головними складовими регіону є: а) певна територія, яка географічно виокремлюється зі складу загальної території країни; б) населення, яке має певні спільні особливі характеристики та проживає на цій території; в) регіональна самоідентифікація або самоусвідомлення наявності у цієї групи людей певних особливостей, які відрізняють їх від загалу⁶. Науковець додає, що головною з ознак, яка відрізняє один регіон від іншого, є регіональна ідентичність, яку можна трактувати як усвідомлення культурної, історичної, етнічної окремішності населення певного регіону.

З цього контексту зрозуміло, що регіональні медіа – це медіа, робота яких першочергово пов'язана з певним регіоном; редакція яких розміщена у тому регіоні, який перебуває у центрі уваги даного ЗМІ; є зорієнтованими насамперед на місцевого споживача інформації і, відповідно, ці видання є націленими передусім на виробництво інформації про регіон. Сутність поняття «регіональні засоби масової комунікації» узагальнила Л. Змій, охарактеризувавши їх як електронні та друковані ЗМК, що зареєстровані і функціонують на території певної місцевості, орієнтовані на аудиторію регіону, створюють новинну, аналітичну, розважальну медіа-продукцію, висвітлюють події в регіоні, прямо або опосередковано у своїй діяльності враховують специфічну культуру, соціальний та історичний досвід і взаємодії в межах територіальної спільноти⁷.

Регіональні ЗМІ, як стверджує К. Коверга, відображають культурні особливості представників різних регіонів та сприяють консолідації мешканців однієї місцевості. Більше, ніж загальнонаціональні, місцеві медіа забезпечують умови для зворотного зв'язку, формування спільного комунікативного простору для мешканців певної місцевості, відображають культурні особливості своєї території. Якісній роботі регіональних ЗМІ сприяє, зокрема, і розвиток місцевого самоврядування. Основні функції регіональних ЗМІ: повне й оперативне висвітлення місцевих подій та важливих проблем; орієнтування

¹ Русиняк А. І. Регіональні ЗМІ у процесі демократичних перетворень в Україні: специфіка і проблемний вимір. *Науковий журнал «Політикус»*. 2020. № 6. С. 51–57.

² Удут, М. Еволюція засобів масової інформації у процесі розвитку інформаційного суспільства. *Науковий вісник Ужгородського університету: Серія: Політологія. Соціологія. Філософія*. Варзар І., Вегеш М., Денисенко В. та ін. Ужгород: Говерла. 2014. Вип. 17. С.34-37

³ Ороховська Л.А. Мас-медіа як складова людської комунікації. *Вісник Національного авіаційного університету. Сер.: Філософія. Культурологія*. 2011. №.1. С. 135-138.

⁴ The Cambridge handbook of multimedia learning / edited by R. E. Mayer. Cambridge University Press, 2005. 643 p.

⁵ Wimmer D.R. Mass media research. An introduction / D.R. Wimmer, J.R. Dominick. Cengage Learning, 2013. 10th ed. 496 p.

⁶ Остапеч Ю.О. Електоральні процеси в Україні: загальнонаціональний та регіональний виміри: дис. докт. політ. наук: 23.00.02. Львів, 2017. 255 с.

⁷ Змій Л.М. Українські регіональні засоби масової комунікації: соціологічна інтерпретація : автореф. дис. ... канд. соціол. наук: 22.00.04 / Л. М. Змій; Харк. нац. ун-т ім. В.Н. Каразіна. Х., 2013. 20 с.

в культурних заходах; представлення позиції впливових у регіоні людей; створення можливості для обміну інформацією між мешканцями регіону та допомога у вирішенні повсякденних соціальних проблем. Забезпечення громадян об'єктивною, якісною, та значущою для суспільства інформацією прямо залежить від політичних, економічних та правових умов функціонування регіональних ЗМІ, оскільки вони є ближчими до повсякденних потреб та проблем мешканців регіону. Регіональні ЗМІ на відміну від національних висвітлюють локальну інформацію точніше і детальніше та встановлюють швидкий зворотній зв'язок з аудиторією, тобто впливають на формування почуття місцевої ідентичності, приналежності до регіону. Громадяни мають можливість підтвердити чи заперечити інформацію, яку дізнаються з локальних ЗМІ. Населення зацікавлене в існуванні місцевих медіа, хоча перешкодами для функціонування більшості ЗМІ є брак актуального та оперативного контенту, відсутність професійності та власного стилю, інтегрованості в місцеве культурне середовище і навіть сучасного зовнішнього оформлення, яке відіграє важливу роль для реципієнта і від якого завжди залежало сприйняття інформації⁸. Однак, на думку дослідника С. Панченко, територія розповсюдження інформації є «одним із головних параметрів, що визначає кількісні та якісні характеристики регіональної журналістики, а також організаційні умови її функціонування»⁹.

Науковець Чорна І. стверджує, що до системи регіональних ЗМІ належать періодичні друковані видання, теле- і радіоканали, розраховані на аудиторію в районах та містах обласного підпорядкування. Відповідно, регіональна преса – це друковані видання, які поширюються на території певного регіону України або мають більш виражений локальний характер, виходячи в окремому місті. З регіональних видань громадяни отримують інформацію про головні події у своєму місті та області, про політику місцевої влади, досягнення та зміни в роботі місцевих медичних, освітніх та інших державних установ. Саме тому важливою є відповідна якість інформаційного продукту, створеного регіональними медіа, адже від того, наскільки цікавими й потрібними вони є читачам, залежить їх фінансове благополуччя. Інформаційне наповнення регіональних видань має відповідати очікуванням читачів. До муніципальної преси належать газети міст, районів у межах повно-

важень місцевої влади. Вони зазвичай не виходять за межі території своїх районів і залишаються для багатьох їхніх жителів, поряд із радіо і телебаченням, головним та вагомим джерелом інформації. Як зазначає дослідниця, зважаючи на задекларований політичним керівництвом України курс на децентралізацію, регіональні засоби масової інформації набувають особливого значення. Це обумовлено значною роллю регіональних ЗМІ у культурному, політичному та соціально-економічному житті громадян, оскільки головними компонентами регіонів є населення, територія, соціально-економічний комплекс, місцеві органи виконавчої влади, об'єднані спільними цінностями, інтересами, метою. Це свідчить про те, що регіональним ЗМІ належить важлива роль у здійсненні модернізації держави, побудови розвиненого інформаційного суспільства¹⁰.

Синонімічним до «регіонального» може бути «локальний» чи «місцевий». Згідно тлумачення Всесвітнього словника української мови, «місцевий – це такий, який стосується певної місцевості, живе в якійсь місцевості тощо; властивий даній місцевості, поширений в ній»¹¹. «Локальний», відповідно до визначення Тлумачного словника української мови означає «місцевий; властивий певній місцевості, певному середовищу»¹². Тобто локальні медіа характеризує зміст інформації, що носить місцевий характер, а також послуги, що відносяться до певної географічної області, а не становлять загальний інтерес для широкого кола людей. Однак, контент та послуги можуть споживатися будь-якими фізичними особами і за межами географічної області. Розрізняючи локальні медіа від регіональних, основний акцент ставлять на тому, що регіональні ЗМК відносяться переважно до окремої області (напр., в Україні), тоді як місцева преса безпосередньо орієнтована на місцевого споживача і торкається його проблем (це переважно преса окремих міст). Локальні медіа характеризують кілька особливостей, зокрема, відношення до певної географічно виокремленої частини, переважно відділеної внаслідок адміністративно-територіального поділу; з'являються внаслідок контактів між собою однієї чи кількох спільнот людей; контент присвячений головним чином життю конкретної спільноти чи спільнот і призначений для них; характеризується тісним контактом з громадою, до якої належить. Ці ознаки дозволяють стверджувати, що тер-

⁸ Коверга К. В. Особливості висвітлення проблем переселенців в регіональних ЗМІ. Регіональні ЗМІ України: історія, сучасний стан та перспективи розвитку: матеріали інтернет-конференції / За ред. А. О. Галича. Старобільськ: Вид-во ДЗ «Луганський національний університет ім. Т. Шевченка», 2017. С. 234–249.

⁹ Панченко С. А. Роль регіональної преси у зростанні соціально-комунікативного попиту на екологічну інформацію. *Держава та регіони: наук.-виробн. журн. Серія: Соціальні комунікації*. № 1. 2012. С. 101–104.

¹⁰ Чорна І. В. Тенденції розвитку регіональних засобів масової інформації на прикладі Жмеринської преси. *Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія*. 2015. № 1. С. 109–115. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/bdi_2015_1_16 (дата звернення: 12.02.2022).

¹¹ Всесвітній словник української мови uk.worldwidedictionary.org: URL: <https://uk.worldwidedictionary.org/місцевий> (дата звернення: 22.02.2022).

¹² Академічний тлумачний словник URL: <http://sum.in.ua/person/register> (дата звернення: 22.02.2022).

міни «локальні медіа» та «регіональні медіа» мають практично однакове значення. Однак, сучасні регіональні чи місцеві медіа при визначенні їх сутності не обмежуються тільки територіальними аспектами. Географічна детермінанта – тільки один елемент, який об'єднує певне коло людей. Важливе значення відіграють спільні інтереси певної групи населення, цінності і події, які відбуваються у тому чи іншому регіоні та їх значення.

Разом із розвитком інтернет-технологій та конвергенцією традиційних ЗМІ популярними стають такі види медіа як гіперлокальні, під якими розуміють ті ж локальні медіа, які інформують про місцеві події, повідомлення чи деталі та становлять інтерес переважно для людей, об'єднаних територіально, однак у їх роботі особливу роль відіграють інтернет-технології (створюються тематичні групи у соціальних мережах), що дозволяють не тільки подавати інформацію населенню, але й отримувати відповідь на ті чи інші повідомлення. Гіперлокальні медіа (медіа спільнот) мають яскраво виражену інтеграційну функцію, тобто вони можуть об'єднувати територіальну спільноту чи групу людей, залучаючи її до обговорення місцевих проблем, а також до підготовки та розповсюдження новин¹³.

Шведський дослідник медіа М. Карлссон вважає, що існування місцевої преси, радіо, телебачення інформаційних сайтів є важливим для муніципальної влади, інфраструктури, соціальної структури, адже ЗМІ мають однаковий побутовий, культурний контекст з місцевим населенням, спілкуються із ним однією мовою, закривають своїм контентом життєво необхідну для населення потребу в інформації про поточні події, муніципальний устрій, зміни у комунальному побуті¹⁴.

Місцеві (локальні) засоби масової інформації американська професорка Е. Мецгар визначає як географічно зумовлені й орієнтовані на конкретні співтовариства оригінальні новинні організації, призначені для заповнення прогалів у висвітленні проблем регіону та сприяння громадській участі (культурній, політичній)¹⁵. Таке визначення акцентує три важливі аспекти існування місцевих ЗМІ – територіальну прив'язку, коло інформаційних інтересів, цільову аудиторію. Соціально-економічними умовами діяльності регіональних засобів масової

інформації на сучасному етапі є такі: по-перше, скорочення читачької аудиторії; по-друге, зменшення обсягів реклами, яка була запорукою окупності видання; по-третє, втрати у друкованій сфері медіабізнесу, які поки що не компенсувало зростання цифрового чинника. Газетні компанії почали скорочувати витрати, зокрема, й кадри, щоб мінімізувати операційні збитки, а це, у свою чергу, призвело до зниження якості контенту; по-четверте, падіння ринкової вартості місцевих медіакомпаній та втрата інтересу до цього сектору в інвесторів¹⁶.

Особлива роль регіональних медіа в житті населення полягає в тому, що вони є потужним інструментом формування й підтримання локальної ідентичності, оскільки формують уявлення й відчуття спільності з мешканцями свого регіону або свого міста і дають змогу враховувати культурні особливості жителів різних регіонів. Місцеві ЗМІ порівняно із загальнонаціональними дають більше можливостей для встановлення зворотного зв'язку, формування комунікаційного поля між мешканцями місцевості (дзвінки у студію, привітання друзям чи знайомим); наявність професійних та якісних місцевих ЗМІ допомагає людям відчувати гордість за своє місто. Локальні ЗМІ є джерелом новин регіону, способом проведення дозвілля, дають можливість орієнтуватися у своєму місті.

Значення засобів масової інформації для суспільства і функціонування держави полягає в інформуванні людей щодо різних питань життєдіяльності, що зумовлено потребою забезпечення стабільності влади. Важливою є роль ЗМІ як посередника в діалозі між владою і суспільством, між різними соціально-політичними силами. Мас-медіа регіону володіють потужним потенціалом у контексті управління процесами представлення та конструювання образів іноземних країн, здійснення процесів міжкультурної комунікації, що дозволяє забезпечувати конструювання громадської думки регіональної аудиторії щодо інших країн. Значимість роботи регіональних ЗМІ полягає ще й в тому, що в умовах глобалізаційних тенденцій вони надають можливість розширення картини світу, комунікативних зав'язків та стимулюють відносин між різними країнами.

У результаті глобалізаційних процесів інформація, що ще кілька років тому була доступна лише в локальному середовищі, сьогодні за кілька хвилин може вийти в загальноукраїнський комунікаційний простір. Інтернет поступово змінює усі попередні функції місцевих ЗМІ. Поняття «місцевий» втрачає значення «обмежений», адже відомості, які кілька років тому були доступними тільки для певного середовища, зараз за мить можуть стати доступними для всього світу. Змінилися традиційні ролі відправ-

¹³ Русиняк А. І. Регіональні медіа: специфіка понятійно-категоріального апарату. *Вісник Прикарпатського університету. Політологія*. 2018. № 12. С. 75–84.

¹⁴ Karlsson M., Hellekant Rowe E. Local Journalism when the Journalists Leave Town. *Nordicom Review*. 2019. № 40(2). URL: [https://content.sciendo.com/configurable/contentpage/journals\\$002fnor\\$002f40\\$002fs2\\$002farticle-p15.xml#j_nor-2019-0025_ref_056_w2aab3b8b5b1b7b1ab2b1c56Aa](https://content.sciendo.com/configurable/contentpage/journals$002fnor$002f40$002fs2$002farticle-p15.xml#j_nor-2019-0025_ref_056_w2aab3b8b5b1b7b1ab2b1c56Aa) (дата звернення: 10.03.2022).

¹⁵ Metzgar E., Kurpius D., Rowley K. Defining hyperlocal media: Proposing a framework for discussion. *New Media & Society*. 2011. № 13(5). P. 772–787.

¹⁶ Nielsen R. K. Local journalism. The decline of newspapers and the rise of digital media. London: I.B. Tauris. 2015. 240 p.

ника і одержувача інформації¹⁷. З іншого боку, розвиток Інтернету сприяє уніфікації інформаційного ринку, тексти втрачають свою культурну, мовну та історичну особливість. Регіональні ЗМІ своїми текстами мають протистояти глобалізації та уніфікації суспільства.

Засоби масової інформації органічно вписані у політичний простір регіонів, в своїх основних рисах відтворюють політичний простір держави. ЗМІ стали одним з важливих каналів впливу громадян на місцеву владу, адже на своїх сторінках відображають думки громадян про різні сторони життєдіяльності територіальних громад. Без цього каналу місцеве співтовариство втратить чи не половину своїх можливостей в плані ефективності і значимості становлення громадянського суспільства і правової держави. Політичний простір регіону сьогодні досить чітко структурований і є полем реалізації владних повноважень, взаємодії його структурних елементів і ЗМІ як важливого чинника формування громадської думки та становлення демократичних інститутів.

Місцеві медіа мають охороняти демократію на найнижчому рівні. Оскільки регіональні ЗМІ мають більший вплив на громаду, ніж всеукраїнські, то саме вони могли б сприяти ефективному виконанню обов'язків органами державної влади й місцевого самоврядування. ЗМІ мають сприяти самоорганізації місцевого населення та брати активну участь у житті громади. Чим територіально далі від великих міських осередків, тим більше значення для місцевої громади мають повідомлення у ЗМІ регіону. Журналісти місцевих медіа мають відстоювати свободу слова і основи демократичного суспільства, де громада обирає владу, а та, відповідно, підзвітна їй. Саме за допомогою регіональних медій органи місцевої державної влади можуть стати органом, а не просто адміністративною інституцією, що працює на благо громади. Основним союзником місцевих ЗМІ є неурядові, суспільні і культурологічні організації. адже у них спільна справа – побудова громадянського суспільства в межах Малої Вітчизни. Регіональні медіа завжди мають бути на стороні місцевої громади, висвітлювати її потреби і проблеми перед владою. На сторінках видань чи в ефірах теле- і радіокомпаній видно, наскільки активно є громада. ЗМІ мають виховувати в мешканцях потребу самоорганізації, ініціативи та громадської активності¹⁸. Варто зазначити, що регіональні ЗМІ все ж користуються серед населення великим попитом, адже завдяки локальним мас-медіа аудиторія

отримує опосередкований досвід, який дозволяє їй виходити за межі вузького місцевого життєвого простору, залучатися до глобального, фактично залишаючись у межах локального.

В Україні існують, крім приватних, державні та комунальні медіа – це радіо, телебачення та друковані періодичні видання, у складі засновників чи співзасновників яких є представники державної влади, органи місцевого самоврядування чи державні установи. Це і є головним чинником їх неефективності, оскільки, незважаючи на законодавство, ці засновники контролюють діяльність співробітників таких видань. Знаючи про це, аудиторія втрачає довіру до таких місцевих медій. Держава майже не використовує місцеві засоби масової інформації для пояснення державної політики, натомість деякі місцеві видання висвітлюють лише позитивні аспекти діяльності державних структур. Великі медіавласники не фінансують ЗМІ в регіонах, оскільки вони швидше завдають збитків, ніж приносять прибутки¹⁹.

Варто зауважити, що самостійна регіональна преса – явище достатньо нове для України. Виникнувши на початку становлення незалежності, вона досить швидко витіснила державні видання за рахунок більш повного, точного знання потреб, смаків та інтересів місцевих територіальних громад. Регіональна преса відіграє роль своєрідного дзеркала життя регіону, каталізатора, що виявляє вплив на динаміку регіонального життя. За короткий час регіональна преса значно розширила не тільки спектр проблем, винесених на обговорення, але і придбала власного читача. Мережа Інтернет розглядається як один із варіантів збереження суспільно значущих локальних мас-медіа, яка знизить ризик повного або часткового зникнення частки регіональних ЗМК, що є суспільно важливими для місцевих спільнот. У цьому сенсі одним із актуальних проявів впливу на регіональні мас-медіа нових технологій є перехід України на цифрове мовлення з 2015 року.

В Україні, як було сказано вище, місцеві медіа зазвичай не приносять великих прибутків, тоді як світовий досвід показує, що за кількістю проданого контенту регіональні видання можуть конкурувати із загальнонаціональними. Збільшити аудиторію, а загалом і прибутковість регіональних ЗМІ можна, розширивши їхні комунікаційні платформи. Таку змогу дає, зокрема, розвиток Інтернет-технологій. У місцевих газет, радіо чи телеканалів з'являються інтернет-сайти. У такий спосіб ЗМІ розширюють свою аудиторію. Щоправда, зміст таких сайтів часто повторює усе, що надруковано чи вже вийшло в ефір основного ЗМІ. Тому схожі Інтернет-платформи зазвичай не існують як самостійні одиниці.

¹⁷ Dziurzyński K. Prasa lokalna jako element kultury społeczeństwa obywatelskiego po 1989 roku w Polsce / K. Dziurzyński, A. Sawicki. *Міжнародний науковий форум: соціологія, психологія, педагогіка, менеджмент*. 2010. Вип. 3. С. 191–199. URL: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Mnf_2010_3_19.pdf (дата звернення: 25.03.2022).

¹⁸ Там само.

¹⁹ Орлов М. Проблеми, шляхи розвитку та реформування місцевих ЗМІ MyMedia. 2014. URL: <http://mymedia.org.ua> (дата звернення: 02.03.2022).

Подальше впровадження ІКТ спричинить такі ключові наслідки: розвиток і становлення відносно невеликого стабільного сегменту онлайн-платформ традиційних медіа з одночасною їх спеціалізацією, розвитком нішевих, диверсифікованих сервісів, синтезованих із новими медіа та поширення принципово нової моделі медіа-споживання, що базується на інтерактивності та різноманітності форматів і джерел отримання контенту. Об'єктивною необхідністю для сучасної регіональної преси стали звільнення від інформаційного суб'єктивізму, надмірної політизації. Сучасні регіональні видання повинні будуватися з урахуванням співвідношення раціонального, подавати аналітичну інформацію про те, що відбувається в суспільстві. Це не інформація про все, а інформація, що дозволяє бачити напрями розвитку громади.

Варто зазначити, що друковані ЗМІ відіграють особливу роль у формуванні громадської думки, у вихованні політичної та економічної культури суспільства, військового духу нації. За даними багатьох соціологічних опитувань, друкованому слову в Україні довіряють більше, ніж електронним засобам масової інформації. Проведені дослідження свідчать, що друкована преса, незважаючи на великий вплив телебачення та інтернету, різке падіння тиражів через зростання ціни на підписку, як і раніше, залишається одним із головних джерел інформації для населення регіонів²⁰.

Інтернет поки не може замінити періодику для людей пенсійного і передпенсійного віку, тому існування локальних друкованих видань є необхідним. Основа конкурентного ресурсу таких газет – у взаємодії з аудиторією не в мережі, а у можливості допомогти людям у вирішенні конкретної побутової проблеми, у публікації привітань, які користуються попитом у таких ЗМІ. На думку О. Бухтатого, причина прихильності українців до друкованих медіа полягає також в тому, що поширення Інтернету дало можливість будь-кому стати автором, що призвело до появи значної кількості необ'єктивної та недостовірної інформації. «Поступаючись в оперативності Інтернету, преса виграє виваженістю позиції і якістю інформації», – зауважує дослідник²¹. Значна частина українців мешкає в сільській місцевості, куди новітні технології доходять повільно. Більшість жителів невеликих населених пунктів – люди середнього і старшого віку, які не користуються інтернет-технологіями, навіть якщо мають можливість. Головним джерелом місцевої інформації для цих людей є регіональні друковані видання.

Незважаючи на роль ЗМІ у сучасному суспільстві слід зазначити, що сьогодні традиційні друковані ЗМІ, у тому числі і регіональні увійшли в стадію перманентної кризи, яка виражається в падінні інтересу аудиторії до преси. Регіональні ЗМІ характеризуються, з одного боку, стійким локальним зв'язком з аудиторією, що дозволяє їм рідше інших видань вдаватися до використання спеціальних стратегій і тактик у боротьбі за увагу читача. З іншого боку, регіональні ЗМІ, тексти яких несуть в собі сліди практик попередньої дискурсної системи, змушені вбудовуватися в сучасний медіадискурс, реалізуючи його базові дискурсивні стратегії. На сцену виходять нові медіа, соціальні мережі, блоги, які успішно конкурують з традиційними ЗМІ в боротьбі за увагу споживачів. Гострота проблематики настільки серйозна, що ставить під питання саме існування друкованих версій газет у довгостроковій перспективі. Така ситуація негативно позначається на становищі регіональної преси. Класична бізнес-модель, за якою працюють незалежні регіональні видавці, життя за рахунок доходів від розповсюдження і реклами окремих продуктів, поступово перестає ефективно діяти і вже не дозволяє утримувати великі журналістські колективи. Тенденції стійкого зниження тиражів ускладнюють майбутнє і тих редакцій, які існують на дотації. Вони тісно пов'язані з фінансово-промисловими групами, інформаційно забезпечуючи їх інтереси, або напряму належать регіональним або місцевим органам виконавчої влади та фінансуються з відповідних бюджетів. Головна проблема таких ЗМІ – стрімке падіння довіри читачів і глядачів, які черпають альтернативну інформацію з Інтернету. Як зазначають дослідники Л. Змій та О. Чернявська одна з проблем сучасних регіональних медій – це їх взаємодія з аудиторією, безпосереднім суб'єктом, а не тільки об'єктом їх діяльності. Інформація є важливою у випадку, якщо має практичне значення, стосується повсякденного життя громадян, тобто пов'язана із особистісними інтересами, проблемами та переживаннями громадян²². Сьогодні відбувається те, що Е. Тоффлер визначив як «демасифікація мас-медіа», становлення «медіа для користувачів», орієнтованих не на величезні знеособлені аудиторії, а на невеликі спільноти²³.

У свою чергу, аудиторії регіональних ЗМІ одночасно виступають споживачами медіа-продукції та практикуючими спеціалістами, експериментаторами, генераторами значень і авторами соціальних

²⁰ Ставлення громадян до ролі ЗМІ. Оцінка якості місцевих ЗМІ та рівень довіри до них (Драфтова версія). *Дослідження Київського міжнародного інституту соціології*. 2010. URL: umedia.kiev.ua/uploads/KnS_18FG%20Intemews_ukr_231210.doc (дата звернення: 19.02.2022).

²¹ Бухтатий О. Є. Перспективи реформування комунальної преси в Україні. *Публічне урядування*. № 1. 2015. С. 35–42.

²² Чернявська О. В. Розвиток регіональних ЗМК в Україні в умовах глобалізації комунікативного простору. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Соціологічні дослідження сучасного суспільства: методологія, теорія, методи*. 2013. № 1045, Вип. 30. С. 126–133. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VKKhISD_2013_1045_30_22 (дата звернення: 16.03.2022).

²³ Тоффлер Е. *Третя волна*. М.: АСТ. 2010. 512 с.

практик. Тим самим, регіональні мас-медіа стають засобом сприйняття і підтримки зав'язків із оточуючим світом, який є предметом інтересу громадян, але не має безпосереднього відношення до їх актуального життєвого досвіду, інструментом переосмислення спільнотами власного локального світу, що вже не є безальтернативним, проте особливим серед інших подібних. Кожен регіон засновує власні ЗМІ, які висвітлюють суто місцеві або районні питання, що є недостатньо важливими для розгляду на загальнодержавному рівні. Така практика є рентабельною, а отже, надає широкий спектр для аналізу контенту та специфіки функціонування регіональних медіа в глобальному інформаційному просторі²⁴.

Донедавна основними проблемами, характерними для регіональних ЗМІ України була наявність «джинси», вони вступали у війну компроматів поміж місцевими політиками та чиновниками, поширювали неналежно марковану рекламу, в тому числі сумнівного змісту. При цьому частина видань свідомо або ж через нерозуміння професійних стандартів вдавалася і до поширення проросійських наративів. Проте від 24 лютого 2022 року ситуація змінилася кардинально.

Після нападу росії на Україну регіональні медіа та сайти України стали джерелами інформації для своїх громад, намагаючись відтворити найповнішу картину подій в регіоні, країні та світі. У багатьох регіональних медіа у цей час «джинса» зникла взагалі, а увага регіональних журналістів зосередилася на офіційних джерелах та інформаційній допомозі ЗСУ, територіальній обороні, волонтерам, переселенцям. Контент про роботу місцевого бізнесу, супермаркетів, банків подається не з позицій рекламних або інших торговельних марок, а зважаючи на суспільний інтерес. Пишуть про те, як підприємці допомагають Україні, в якому режимі працюють магазини та ін. У регіональних виданнях зафіксовано тільки поодинокі фейки, а журналісти роз'яснюють, як виявити неправдиву, маніпулятивну інформацію. Проросійської пропаганди не зафіксовано ніде. Війна не перервала роботу сайтів, але з випуском газет у деяких регіонах є проблеми. У такому випадку експерти звертаються до електронних версій, моніторять телеграм-канали, Фейсбук-сторінки цих видань. Подекуди працюють навіть ті редакції, міста яких опинилися під тимчасовою окупацією або ж знищені російською артилерією як, наприклад, Житомир, Охтирка чи Суми. Як у фронтних, так і тилкових регіонах виникла проблема з виходом газет, але у більшості випадків видання продовжують працювати, використовую-

ючи потенціал мережі. З початком війни переважає воєнна тематика та про життя регіонів і міст під час війни. Газети намагаються якомога повніше подавати всю ту інформацію, яка може бути критично важливою для українців. Деякі ЗМІ не обмежуються виключно регіональною тематикою, а пишуть про події в усій Україні, а також – у світі, а деякі видання приділяють увагу медичній тематиці та соціальній сфері. Пишуть про те, як надавати першу медичну допомогу, психологічну допомогу, намагаються дбати про інтереси малозабезпечених верств громадян. Також активно висвітлюється волонтерський рух, що охопив усі регіони країни. Дехто з журналістів та редакцій також долучилися до допомоги ЗСУ, теробороні, біженцям. Повідомляють і про загибель українських військових на війні, обставини, в тому числі, героїчні, за яких це сталося. Сайти, як правило, працюють без збоїв, практично 24/7. Деякі електронні ЗМІ збільшили кількість публікацій. Незважаючи на війну, видання намагаються дотримуватися нейтральної тональності, також публікують оптимістичні тексти. У виданнях, як правило, побільшало запозиченого контенту, адже найчастіше інформацію поширюють з посиланням на офіційні джерела. Дехто через великий обсяг інформації не встигав ці тексти обробляти. Майже всі видання керуються даними з офіційних джерел при висвітленні війни, друкуються офіційні зведення, заяви високопосадовців, дані Генштабу тощо. У випадку новин з регіонів здебільшого також послуговуються інформацією від ОДА чи очільників міст. Також офіційні джерела цитуються у текстах про переселенців, про ситуацію на кордонах, про розклади руху евакуаційних потягів.

Під час російсько-української війни найбільше порушуються регіональними ЗМІ баланс думок, повнота, достовірність та відокремлення фактів від коментарів. Найкраще журналісти дотримуються стандартів доступності та відсутності мови ворожнечі. Топ-темами регіональних друкованих ЗМІє: категорія «інше» – 31,2% (реклама, оголошення, поради, привітання тощо) та життя місцевої громади – 14,4%. Для інтернет-видань на першому місці був кримінал (16,2%) та життя місцевої громади (14,4%). За часів загострення на україно-російському кордоні деякі видання взагалі майже не згадували про цю тему, зокрема газети Донеччини та Луганщини. На деяких ресурсах (особливо в мережових ЗМІ) значно зросла увага до російської агресії та міжнародних новин. Щодо жанрів – у газетах переважають інформаційні повідомлення, бракує журналістських розслідувань, також низка регіональних видань взагалі не містить аналітики²⁵.

²⁴ Горчикова А.О.Регіональні медіа в контексті глобалізації (на прикладі телеканалів Рівненщини). *Держава та регіони. Серія: Соціальні комунікації*. 2015. № 4. С. 64–69. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/drsk_2015_4_15 (дата звернення: 08.03.2022).

²⁵ Регіональні медіа України у протистоянні з повномасштабною російською агресією. URL: <https://idpo.org.ua/tag/regionalni-zmi> (дата звернення: 14.03.2022).

Висновки

Регіональні ЗМІ формують образ Малої Вітчизни та інтегрують місцеву громаду у загальнонаціональну структуру, зберігають культурну, історичну самобутність регіону, протистоять культурній глобалізації та утверджують єдині для усієї держави та нації цінності; сприяють розвитку демократії та зближують громаду з владою. Без регіональних ЗМІ неможливо вирішення найрізноманітніших проблем, вони є органічною частиною сучасного українського суспільства. ЗМІ є найвпливовішим суб'єктом політики, оскільки формують громадську думку і організують суспільну поведінку.

Регіональні медіа України, які до 24 лютого 2022 року мали цілу низку проблем із редакційною незалежністю, кадрами, технічним забезпеченням, змогли гідно відповісти на воєнну агресію з боку росії. Незважаючи на складні умови, на початок війни, журналісти більшості видань продовжили працювати. Особливо це стосується інтернет-журналістів, які в деяких регіонах навіть збільшили

кількість повідомлень на стрічці, щоб читачі отримували якомога повну картину подій. Газетярі лише частково припинили роботу, більшість продовжила інформувати своїх читачів через соціальні мережі або ж через власні сайти. Видання допомагають читачам подолати панічні настрої, здебільшого надають перевірену інформацію, вчать боротися з фейками. Щодо тематичного розмаїття, то окрім офіційних повідомлень, регіональні журналісти відслідковують і життя своїх регіонів: роботу волонтерів, забезпечення тероборони, допомогу біженцям тощо. Звісно, власних матеріалів у виданнях небагато, але все ж є і такі ЗМІ, які роблять репортажі з місця подій. Моніторинг висвітлення російського вторгнення, а також рішучого опору українців, показав, що регіональні медіа України виявилися надзвичайно стійкими і готовими дбати як про інтереси держави, так і про інтереси власних читачів. Регіональні медіа, безперечно, роблять власний, доволі вагомий внесок у перемогу України над окупантами.

Інформація про автора:

Матвієнків Світлана Миколаївна,

кандидат політичних наук,

доцент кафедри політичних інститутів та процесів

Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника

57, вул. Шевченка, м. Івано-Франківськ, 76018, Україна

Information about the author:

Matviienkiv Svitlana Mykolayivna,

Candidate of Political Science,

Associate Professor at the Department of Political Institutions and Process

Vasyl Stefanyk Precarpathian National University

57, Shevchenko str., Ivano-Frankivsk, 76018, Ukraine